

Debatten 2008 om *Jesus och de första kristna* (red. Dieter Mitternacht och Anders Runesson)

Ett par år efter att läroboken *Jesus och de första kristna* (Verbum 2006) hade tryckts publicerade *Svensk kyrkotidning* (SKT) i nummer 1-2:104 (2008) sidorna 8-10 ett mycket aggressivt angrepp på boken, i synnerhet på ett av dess kapitel. Författaren var **Jesper Svartvik**, Lunds universitet och ständig medarbetare vid *SKT*:s redaktion, och det kapitel som han främst attackerade var skrivet av **Bengt Holmberg**, också han vid Lunds universitet. Kapitlet handlar om den historiske Jesus, ett centralt tema för den nytestamentliga forskningen

Retoriken från Svartviks penna var mycket grov och hans text innehöll både en rad felaktiga och direkt osanna uppgifter om boken samt personangrepp på Holmberg. Som en av redaktörerna med ansvar för innehållet i boken författade **Anders Runesson** en kommentar till Svartviks text (Holmberg befann sig vid tillfället i Tanzania och kände inte till vad som pågick). *SKT* publicerade detta svar i kraftigt reducerat skick och lät Svartvik i samma nummer svara med ytterligare en artikel (*SKT* 8-9, 2008). Runesson sände då in en slutreplik till *SKT* (som brukligt är, så att båda sidor i diskussionen får lika utrymme), men *SKT* valde att avsluta debatten och ville inte publicera denna slutreplik.

Eftersom det blivit en del förvirring kring detta, och samtliga andra recensioner av boken varit mycket positiva (exempel finns på hemsidan) – och eftersom boken används runt om i Sverige, Norge och Finland vid universitet och högskolor (en engelsk översättning av boken förbereds av Eerdmans [USA] och väntas vara klar inom ett par år) – publicerar jag här de texter jag ursprungligen sände in till *SKT*: både det första svaret som publicerades i avkortat skick och slutrepliken som aldrig blev publicerad.

De publicerade versionerna av samtliga inlägg finns lätt tillgängliga i *SKT* enligt den ovan angivna bibliografiska informationen. Den intresserade kan med fördel läsa både *SKT* och nedanstående med *Jesus och de första kristna* uppslagen bredvid texten och så själv bilda sig en uppfattning om boken och det sätt på vilket den beskrivs av Svartvik.

1. Runessons kommentar till Svartviks recensionsartikel, i ursprungligt oavkortat skick

BIBELVETENSKAPLIG UTBILDNING SOM DIALOG

Anders Runesson

Docent, Lunds universitet och Ass. Professor vid McMaster University, Canada

Medredaktör för boken *Jesus och de första kristna* (Verbum, 2006)

Det hör till ovanligheterna att en person som författat ett avsnitt i en bok skriver en recension av boken i vilken artikeln publicerats. Än mer sällsynt är det att en sådan recensent häftigt kritiserar en annan forskares bidrag i samma bok, och därmed också redaktörerna som inbjudit båda författarna till samarbete. Sedan jag inledde mina akademiska studier för snart 20 år sedan har jag aldrig stött på något liknande. Jesper Svartviks recension (*SKT* 1-2:104 [2008] s. 8-10) av Bengt Holmbergs bidrag om den historiske Jesus i den nya läroboken om *Jesus och de första kristna*, utgiven av Dieter Mitternacht och undertecknad, är i detta avseende unik. Det finns en hel del

egendomligheter och grovt missvisande utsagor i Svartviks framställning av Holmbergs avsnitt, vilka i ljuset av aktuell Jesusforskning inte kan lämnas okommenterade.

Svartvik framför sju synpunkter som han menar omyndigförklarar Holmbergs forskning och gör den otidsenlig. Dessa sju synpunkter kan karaktäriseras och delas in i två grupper, varav den första är den mest omfattande: 1) Felaktigheter, förledande retorik, missvisande framställning, överdrifter och missförstånd. 2) Berättigade uppfattningar som skulle kunna leda till forskardialog. Här förekommer också förolämpningar som Svartvik riktar mot sin lundakollega.

Den första attacken (a) gäller Holmbergs påstående om sambandet mellan Jesu verksamhet och Jesu död, avrättad av de romerska myndigheterna. Detta sägs av Svartvik vara metodologiskt undermåligt, och — i ljuset av hans avslutande anklagelse om att Holmbergs forskning är ”nattstånden” (s. 10) — otidsenligt. Holmbergs teoretiska utgångspunkt är dock ingalunda ovanlig, utan i själva verket en vedertagen princip, kallad *the criterion of rejection and execution*. De främsta nutida Jesusforskarna, inklusive den av Svartvik anförde E.P. Sanders, använder detta kriterium som *ett* led i en mer omfattande undersökning som, precis som hos Holmberg, omfattar även andra kriterier.

Det är knappast egenartat att som Holmberg skriva, att ”till historiskt arbete hör inte bara att konstatera att den eller den händelsen ägt rum, utan också att förklara den i dess nät av relationer till andra händelser och olika historiska aktörers syften och åtgärder” (*JFK*,¹ 169). Detta är en självklar utgångspunkt för en historiker. De olika s.k. äkthetskriterierna som Holmberg diskuterar (*JFK*, 154-155) finns utförligt beskrivna och tillämpade i det massiva verk i tre volymer om den historiske Jesus som med rätta idag är det mest citerade verket om Jesus på den internationella forskarscenen, nämligen J.P. Meiers *A Marginal Jew* (verket publicerades 1991-2001). Inget kriterium kan användas isolerat. När de vägs mot varandra framträder dock vissa konturer som kan sägas äga en förhållandevis hög grad av sannolikhet. Men detta är en självklarhet för alla forskare, inklusive Holmberg. Dennes slutsats att Jesus knappast kan ha varit en ”milt filosofisk konversator” (*JFK*, 169¹), baserad på de konflikter som beskrivs i evangelierna, delas av en majoritet av nu aktiva Jesusforskare.

Den andra kritiken (b) gäller Holmbergs användande av orden ”de judiska myndigheterna” i samband med försök att förklara Jesu död. Holmbergs slutsats att ”de judiska myndigheternas” ”rättegång” mot Jesus var regelvidrig (det beskrivs av Holmberg som ”ett skuldbekräftande förhör med given utgång”), men att det politiska och religiösa judiska ledarskapet i Jerusalem troligen utgjorde en faktor (bland flera andra) som ledde till romarnas avrättning av Jesus, är knappast originell i internationell Jesusforskning. Skillnaden mellan denna forskning och äldre forskning (som Svartvik refererar till på s. 10) är den, att man idag tydligare ser den politiska dimensionen i det Jerusalemitiska ledarskapet och dess balansgång mellan den romerska överhöghetens maktutövning (med militär uppbackning) och det judiska folkets kritiska och upprorsbenägna hållning gentemot den romerska imperiemakten (jfr Joh 11:48).

Med stöd från bl.a. den judiske historieskrivaren Josefus (aktiv i slutet av första århundradet) menar de flesta forskare att tempeleliten spelade en roll i händelseutvecklingen. Detta var inte

¹ *JFK* används som förkortning av *Jesus och de första kristna* (Verbum, 2006). Siffrorna som följer är sidhänvisningar till boken.

unikt i fallet Jesus, och judiskt motstånd mot romersk överhöghet riktades också mot de judiska ledare som hade makten. Förr sa man att det judiska folket var emot Jesus, men detta faller på sin egen orimlighet eftersom Jesus och alla hans första anhängare också var judar. Det var istället det *judiska religio-politiska ledarskapet i Jerusalem* som agerade mot Jesus, vilket i ett generellt kolonial-historiskt perspektiv inte är särskilt egenartat utan tvärtom illustrerar en så gott som undantagslös regel i relationen mellan kolonialherrar och koloniserade folk. I själva verket är detta något som det internationella forskarsamtalet har satt strålkastarljus på under senare tid, inte minst från ett konfliktperspektiv mellan Galiléen (varifrån Jesus kom och där han samlade sina anhängare) och Judéen/Jerusalem. Det fanns en politisk dimension i Jesu agerande och budskap, och denna dimension anför Holmberg som en av förklaringarna till det Jerusalemitiska ledarskapets agerande: ”Situationen var politiskt explosiv... Någon exakt eller trovärdig formulering av anklagelsen mot Jesus behöver inte ha förelegat för att Pilatus snabbt skulle inse att det låg i både hans och de judiska ledarnas politiska intresse att avrätta den anklagade” (JFK, 171).

I ett förvånande tydligt exempel på aggressiva retoriska knep beskriver Svartvik på s. 9 (c) misstag som begåtts vid översättningar och avskrivningar av NT. Exempelen som Svartvik anför (Mark 14:43 och handskriftsvarianter av Fader vår som i Luk plötsligt har fått Matt:s form) är tydliga och har påpekats av andra före Svartvik. Svartvik använder dessa exempel, som alla håller med om, som en retorisk trampolin för att leda läsaren att tro att Holmberg begår samma typ av misstag när han använder ordet ”misshandlad” för att beskriva Jesus under ”rådsaristokraternas” förhör.

Svartvik menar alltså att man inte i bibeltexten — han hänvisar till Markusevangeliet — kan utläsa att Jesus var ”misshandlad” i samband med denna s.k. rättegång. Holmberg refererar inte till en specifik text för detta påstående. För att bedöma hans beskrivning av Jesu fysiska tillstånd under det påstådda förhöret behöver man läsa samtliga beskrivningar av det inträffade som vi har tillgång till. Matt 26:67 nämner spottande i ansiktet, slag och att ”några gav honom örfilar”. Mark 14:65 säger att några spottade på honom, band för hans ögon och ”slog” honom. Dessutom gav vakterna honom örfilar. Luk 22:63-65 ger en något annorlunda version. Här nämns att de som vaktade Jesus *innan* han förhördes av ”folkets äldste, både överstepräster och skriftlärda”, slog honom. Hos Johannes finner vi att Jesus blir slagen, eller örfilad, under det att han förhörs av Hannas, Kajafas svärfar (Joh 18:22-23).

Johannes beskrivning är således den ’mildaste’, och de andra tre, med Markus som utgångspunkt, talar om både slag och örfilar utdelade under hån och bespottande. I Lukas och Johannes versioner händer detta *före eller under* förhöret, i Markus och Matteus *i direkt samband med* förhöret, men efter utsagan om att Jesus förtjänar döden. Markus, som är den äldsta skildringen, burkar anses vara den mest tillförlitliga. Om man som både Holmberg och Svartvik utgår från att historisk rekonstruktion med texten som utgångspunkt i detta fall är möjlig, måste slutsatsen i samtliga fall bli att de beskrivningar vi har talar om våld i samband med det jerusalemitiska ledarskapets förhör. Jesus står misshandlad inför sina förhørsledare. Grekiskan är oproblematis. I de tre första evangelierna rör det sig om spottande, slag *och* örfilar. Inte bara ”örfilar” som Svartvik påstår (s. 9).

Den retorik som Svartvik använder mot Holmberg måste således vändas mot honom själv: varför ser Svartvik inte den mer omfattande misshandeln som beskrivs i texten han refererar till, utan

bara några örfilar som Johannes, som Svartvik *inte* nämner, skriver om? Eftersom texterna är tydliga bör slutsatsen bli att Svartvik är påverkad av något annat och läser in i Markustexten vad som inte finns där (*eiseges*). Våldet som sedan följer när Jesus har överlämnats till Pilatus är något helt annat: det som beskrivs i det sammanhanget är tortyr, medan det Holmberg talar om bäst beskrivs som misshandel. Men Svartvik lägger till ordet ”tortyr”, som om det vore en synonym till ”misshandel”, när han diskuterar Holmbergs formulering, utan att Holmberg själv använder den termen. Holmberg skiljer alltså på det som händer i det första förhöret och det som sker hos Pilatus; det ser mer ut som om det är Svartvik som inte gör skillnad på ”misshandel” och ”tortyr” i valet av ord (jfr s. 9).

Under (d) tar Svartvik så upp anklagelsepunkterna mot Jesus. Svartvik säger att Holmberg hävdar att Jesus var skyldig på två punkter enligt sina anklagare: förstörandet av templet och upplösandet av lagen. Holmberg listar i själva verket tre anklagelsepunkter (*JFK*, 171). Svartvik menar vidare att Holmberg hävdar att Jesus anklagats för att ”upplösa lagen”. Men Svartvik väljer här att stryka ett ord från meningen han citerar. Holmberg skriver egentligen att Jesus ”på olika sätt *tycktes* upplösa lagen” (min kursivering).

När Svartvik påpekar att det handlar om *falska* vittnen som anklagar Jesus för att hota templet, har han dock rätt: det är så det står i Markus (14:56-59). Den regelvidriga processen mot Jesus beskrivs som misslyckad ur det Jerusalemiska ledarskapets perspektiv ända fram till den direkta frågan om Jesus ansåg sig vara ”Messias” (Mark 14:61). Det är Jesu jakande svar på denna fråga som utlöser den händelseutveckling som leder till Pilatus, tortyr och avrättning. Och det är inte att förvåna, eftersom Messiasbegreppet hade både religiöst och politiskt innehåll. Detta var precis vad som behövdes för att Pilatus skulle fatta beslut om avrättning. En person som hävdade sig vara judarnas kung (”Messias”) och som hade tågat in i huvudstaden under folkets hyllning av honom som kung (Mark 11:10), måste undanröjas — och det på ett för andra upprorsmakare avskräckande sätt (jfr Joh 19:19). Det som antikens regenter och ledare fruktade mest var folkliga upplöpp och revolter; sådana kunde hända lätt under rätt omständigheter och få grava konsekvenser för dem som var privilegierade i samhälle och politik.

På denna punkt innehåller Svartviks kritik en fråga som bör diskuteras forskare emellan. Att Holmberg har en något annorlunda tolkning än Svartvik (och mig själv) är dock inte detsamma som att hans ståndpunkt är obsolet. Andra nu aktiva Jesusforskare gör liknande bedömningar. Det främjar knappast forskardialogen att som Svartvik i en offentlig diskussion forskare emellan utropa, att Holmberg ger uttryck ”för en märklig och misslyckad historieskrivning” (s. 9).

Svartvik går sedan vidare till en annan tolkningsfråga, den om centrum i Jesu förkunnelse: Gudsriket (e). Svartviks läsning av Holmberg är återigen intensivt negativ. Men aggressiviteten i attacken tycks försvåra för Svartvik att återge Holmbergs text på ett korrekt sätt. Han hävdar att Holmberg skriver om Gudsriket, att det präglades av ”*frälsningsexklusivitet*” (kursiveringen är Svartviks). Men Holmberg använder inte det ordet. Sedan kopplar Svartvik ihop utsagan om *frälsningsexklusivitet* med tolkningen av Matt 15:24 (”Jag har inte blivit sänd till andra än de förlorade fåren av Israels folk”) och menar, att Holmberg sammanför de två. Som Svartvik känner väl till, tolkar jag själv de ”förlorade fåren” som en del av Israel, inte helheten. Holmberg må ha en annan tolkning, men han uttrycker den inte i samband med detta citat. Matteustexten används istället av Holmberg för att betona att Jesus menade sig vara sänd till judar, inte till icke-judar, och detta är det få Matteusforskare som betvivlat.

Sedan skriver Svartvik att ”Holmberg tycks argumentera med förtappelsen som premiss” (s. 10). Men NT forskare har länge påpekat att Matteus, mer än någon annan NT text, betonar Guds dom. Det är fullständigt omöjligt att ur något evangelium utläsa att ”förtappelse” inte skulle vara en av de möjliga utgångarna vid domen. Detta behöver inte betyda att man teologiskt och ur ett bredare hermeneutiskt perspektiv inte skulle kunna tolka saken på olika sätt. Men jag vet ingen Matteusforskare som inte skulle skriva under på att förtappelsens möjlighet enligt evangelisten var aktuell för judar såväl som icke-judar.

Det är svårt att förstå vart Svartvik vill komma här. Slutkommentaren under (e) om att Jesu påstådda ’soteriologiska missunnsamhet’ (s. 10) skulle ha kommenterats i processen mot honom, om den hade varit ett historiskt faktum, är än svårare att förstå. Alla de olika judiska partierna, fariséer, sadducéer, och naturligtvis Qumransektister, hade olika teologiska uppfattningar i många olika frågor, inklusive soteriologi. Men detta var aldrig ett (makt-) politiskt problem som det Jerusalemiska ledarskapet brydde sig om. Teologisk mångfald var självklar, inklusive de debatter och konflikter detta skapade. Det skulle ha varit utomordentligt egendomligt om soteriologi skulle ha anförts som ett argument mot just Jesus i processen mot honom. Det centrala gällde templet, som var en både religiös och politisk institution, och vem han sade sig vara, vilket också hade (kolonial-)politiska implikationer.

Under (f) tar Svartvik upp ett legitimt tolkningsproblem rörande den judiska lagen, även om han återigen pressar Holmbergs formuleringar på missvisande sätt för att lättare argumentera mot dem. Den tolkningstradition som Svartvik här presenterar står också jag i. Men det innebär inte heller här att detta är den enda tolkningstraditionen. En lärobok måste presentera mer än ett perspektiv, det måste finnas utrymme för en viss mångfald. Man kan inte likrikta allting i detalj i ett samarbete med 18 forskare. Man för en dialog, och respekterar sedan de val författaren gör. Öppenhet för variation i tolkningar och rekonstruktioner kan knappast vara främmande för den hermeneutiskt medvetne forskaren.

Den avslutande kritiken under (g) kan man nog lämna utan ingående diskussion, eftersom den så uppenbart uppställer ett problem som inte finns. Holmberg har i hela avsnittet varit tydlig med att det finns mer än religiösa hänsyn — det politiska har stor betydelse också, och det avspeglas i valet av termer som Svartvik kommenterar (hädelse och upprorsmakare). Det är däremot direkt osant att hävda att Holmberg inte överhuvudtaget kommenterar Jesu relation till det romerska imperiet (s. 10). Om och om igen påpekar Holmberg den politiska aspekten i Jesu verksamhet, också i samband med orsakerna till den romerska korsfästelsen av Jesus. Det är bara att läsa innantill.

När man kommit så långt i Svartviks strängt aggressiva framställning och noterat en mängd felaktigheter och missvisande påståenden kommer så på den sista spalten, på sidan 10, det mest uppseendeväckande påståendet i hela artikeln. Här vänder Svartvik helt och hållet upp och ner på Holmbergs text och hävdar att Holmberg ansluter sig till Ernst Käsemanns förlegade approach till Jesusforskning, daterad 1953, när Holmberg i själva verket använder mer än en hel sida (*JFK*, 154-155) till att kritisera Käsemanns tillvägagångssätt, det s.k. olikhetskriteriet (ibland kallat dissimilaritetskriteriet).

Citatet som Svartvik anför i syfte att understödja sin läsning av Holmberg ("I bara ett fall har vi mer eller mindre fast mark under fötterna; när det inte finns skäl att härleda en tradition från judendomen eller till tidig kristendom"), är i själva verket Holmbergs *neutrala beskrivning* av olikhetskriteriet. Efter denna beskrivning av kriteriet ger Holmberg sin egen bedömning av vad han själv anser vara god historievetsenskap.

Några få citat, alla från *JFK* 155, räcker för att visa det orimliga i Svartviks läsning: "Svagheten i olikhetskriteriet är att det strider mot enkel historisk sannolikhet"; "Olikhetskriteriet gör honom [Jesus] däremot så ojudisk och okristen som möjligt, och är mer ett maskerat teologiskt ställningstagande om Jesu unikhet än en historievetsenskaplig princip". Holmbergs slutsats är glasklar: "Därför är det inte det i Jesustraditionen som skiljer sig från både den judiska omvärlden och urkristendomen som skall gälla som äkta, utan det som på ett övertygande sätt kan visas (a) passa in i en judisk kontext från början av första århundradet, och (b) förklara den verkanshistoria det haft i urkristendomen".

Dessa bedömningar av olikhetskriteriet delas av så gott som alla Jesusforskare idag. Det skulle förvåna mig mycket om inte Svartvik själv skulle skriva under på dessa principer. Det är obegripligt att Svartvik efter att ha läst ovanstående, vilket han bör ha gjort eftersom han citerar ur texten, kan hävda att Holmberg skulle acceptera Käsemanns approach och att Holmbergs ställningstagande i Jesusforskningen därför "återspeglar debatten under mitten av 1950-talet" (s. 10).

En rättfram läsning av Holmbergs text ger, i motsats till Svartviks framställning, alltså i korthet följande intryck: Holmberg arbetar på liknande sätt som E.P. Sanders och en rad andra framstående forskare (även om resultaten ibland är olika), han använder kriterier som också J.P. Meier och många andra finslipat, och han kritiserar explicit äldre forsknings utgångspunkter. I vissa frågor gör Holmberg tolkningar som varken Svartvik eller jag själv skulle göra (vilket Svartvik är medveten om). Men detta betyder *inte* att Holmbergs tolkningar inte föreligger i modern diskussion.

Svartvik verkar vilja framställa nutida Jesusforskning som monolitisk. En sådan bild är dock grovt felaktigt och visar att Svartvik är dåligt informerad om den internationella debatten som han hänvisar till. Jag undervisar både grundstudenter och forskarstudenter i Jesusforskning, och en av de doktorander jag handleder skriver sin doktorsavhandling i ämnet; utmaningen idag är snarare att försöka få med den enorma mångfald som nu finns. Denna mångfald påpekas för övrigt standardmässigt av NT-exegeter mer generellt.

Holmberg, precis som Svartvik och jag själv, är en del av denna mångfald, och studenter och andra som läser *JFK* får genom en lärobok med 18 författare en bild av denna mångfald, men också av den bredare enhet som även finns. Det var själva idén bakom det samarbete Dieter Mitternacht och jag inledde och som nu resulterat i denna bok. Men det krävs av forskare att man kan föra en civiliserad dialog med varandra om samarbete och ömsesidig förståelse skall kunna möjliggöras, och man måste kunna kompromissa. Man kan inte alltid hävda sin egen sanning som den enda rätta, och alla andras tolkningar som kvarlevor från en svunnen tid. Det vore inte bara ohövligt, det vore också att trixa med sanningen. Sådant leder knappast forskningen framåt.

När man så tar ett steg tillbaka och beskådar Svartviks recension, måste man undra vilken text han egentligen läst. När egendomligheter påträffas i antikt textmaterial ställer sig exegeten direkt frågan: vad kan ligga bakom det här? Tonen i Svartviks text, den missvisande retoriken, felaktigheterna, förolämpningarna, referensen till ICA- luredrejeriet: allt tyder på att det för Svartvik föreligger utomakademiska skäl för attacken. Jag tänker inte spekulera i vilka. Men det kan knappast gagna läsaren, att man ger utlopp för personliga antipatier i ett sammanhang som borde ge utrymme för forskardialog; sådant kan upplevas vilseledande av den som är intresserad av Jesus och de första kristna.²

2. Runessons slutreplik, insänd till men ej publicerad av SKT

LÅT OSS TILLSAMMANS ARBETA FÖR EN BÄTTRE FRAMTID

Slutreplik av Anders Runesson, Docent vid Lunds universitet och Ass. Professor, McMaster University, Canada

Jesper Svartviks respons i *SKT* 8-9 (2008) på mina korrigerande uppgifter om hans felaktiga framställning av Bengt Holmbergs kapitel om Jesusforskning i den nya läroboken *Jesus och de förstakristna (JFK)* är en besvikelse. När jag påpekar hur han systematiskt felläser Holmbergs kapitel och får fram konstlade resultat som han sedan hårt attackerar, kallar han det ”citattekniska frågor” (upprepat två gånger); när jag påpekar hans felläsning av Markusevangeliet, som talar om misshandel under den s.k. rättegången mot Jesus, får jag ironiskt svar om att jag ”räknar lavetter” (upprepat två gånger).

Han låter även påskina att Holmberg ”tycks ha överlåtit” åt mig att försvara hans text. Många har hört av sig, bestörta över ton och innehåll i Svartviks attack mot Holmberg; Holmberg själv har inte varit bland dem. Men som redaktör för en populär lärobok om NT har jag ett ansvar och måste reagera inför den typ av påhopp som Svartviks artikel representerar. Svartvik själv påpekar för övrigt i sin första artikel, att jag som redaktör har ett sådant ansvar för Holmbergs kapitel (s. 10). Kritiken mot Holmberg är, enligt Svartvik, också en kritik mot redaktörerna.

Svartvik finner det ”märkvärdigt” att jag inte skulle behandla ”det väsentliga” i hans artikel, nämligen hans åsikt att Holmbergs framställning inte ”motverkar de fördomar som faktiskt finns i vårt samhälle mot judenhet och judendom”. Detta är ett argumentationsfel. Svartviks artikel är till bredden fylld av grova felaktigheter; om Holmberg verkligen skrivit så som Svartvik vill göra gällande, hade jag aldrig accepterat avsnittet i vår lärobok. Men eftersom det är en fantombild, kan man heller inte föra en meningsfull diskussion om vad som är ”det väsentliga” i Svartviks kritik.

Svartviks punkter (a) och (b) kan lämnas utan kommentar (för den intresserade hänvisar jag till mitt ursprungliga svar till Svartvik, som var för långt att publicera i *SKT*: <http://www.diatheke.org/DM>). Det gäller även punkten (c), där Svartvik klipper ihop olika textavsnitt hos Holmberg, vilka är tänkta att behandla det religiösa ledarskapets argument mot Jesus å ena sidan, och de romerska myndigheternas avrättning av Jesus å den andra. Holmberg

² Dieter Mitternacht, medredaktör för *Jesus och de första kristna*, har läst manus till denna artikel och stöder de synpunkter som jag här framfört

sammanlänkar de två kategorierna av ledarskap genom att hänvisa till den politiska dimensionen: ”De judiska ledarnas politiska känslighet harmonierade med den romerske prefektens” (*JFK* s. 171). Holmberg betonar att det jerusalemitiska ledarskapet iscensatt en *illegitim* ”rättegång” (”ett skuldbekräftande förhör med given utgång”, *JFK*, s. 171), samt skiljer mellan det judiska folket å ena sidan och de jerusalemitiska ledarna å den andra; de senare agerade mot Jesus, av skäl som diskuteras av Holmberg, *inte* de förra. Som forskare är det svårt att undkomma den slutsatsen, vilket Svartvik borde redovisa och ta som utgångspunkt om han vill diskutera Jesusforskning.

Det allvarliga i Svartviks text är att de systematiska förvrängningarna — blandat med ironiska personpåhopp — inte tjänar saken: kampen mot antijudiskhet och för respekt och samförstånd människor emellan. Som mångårig deltagare i judisk-kristen och annan religionsdialog blir man besviken; istället för att lägga all kraft på att gå vidare i själva arbetet mot antisemitism måste man nu engagera sig i att reparera ett skadat förtroende för dialogrepresentanter. Holmbergs kapitel om den historiske Jesus kommer inte att ”cementerat” fördomar om judar och judiskhet: han inleder kapitlet med att fastslå att Jesus var jude (*JFK*, s. 149), han underkänner tidigare forskning som försökte tona ner Jesu judiskhet (*JFK*, s. 155), han diskuterar kritiskt ”den kristna antisemitismens hemska historia” (*JFK*, s. 171), det judiska folket sägs *inte* vara ansvarigt för Jesu död, istället pekar Holmberg mot politiska och religiösa ledare som drivande i processen mot Jesus.

Svenska kommittén mot antisemitism är känd för att med skärpa bidra till bekämpandet av antisemitism och fördomar. Så förblir det förhoppningsvis i framtiden. Men Svartviks artiklar — en ”Dreyfusrättegång” mot Holmberg, och både indirekt och direkt mot bokens redaktörer — är kontraproduktiva och ställer till problem för dem som är engagerade i religionsdialog. Låt oss istället samla alla goda krafter i arbetet för en bättre framtid.